

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ-ІНОФОНІВ У МЕЖАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ

Гребенщикова Олександра,

кандидат філологічних наук

ORCID ID 0000-0002-2645-8066

Навчально-науковий інститут міжнародної освіти,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

майдан Свободи, 4, м. Харків, Харківська обл., 61022, Україна

grebenchshikova@gmail.com

***Анотація.** У статті розглянуто особливості реалізації методу проєктів для іноземних здобувачів вищої освіти. Проєктна діяльність посідає чільне місце в переліку сучасних педагогічних технологій. Однак на практиці її використання буває обмеженим – через брак часу, технічних засобів, неідеальність навчальних програм тощо. Під час дистанційного навчання, яке є панівною формою отримання освіти сьогодні, проєктній діяльності приділяється ще менше уваги. Проте саме метод проєктів відповідає основним потребам нашого часу, оскільки він реалізує в собі принцип «навчання через дію», вирізняється інтегративністю, розвитком комунікативної компетентності тощо.*

Головною метою запропонованої розвідки можна вважати узагальнення інформації щодо актуальності використання методу проєктів у сучасному навчанні мови іноземних здобувачів вищої освіти та аналіз і шляхи подолання викликів, які стоять перед викладачем-мовцем у процесі переходу на дистанційне викладання.

У статті зазначено, що однією з вагомих переваг використання методу проєктів, який системно й послідовно впроваджується в процес навчання здобувачів вищої освіти, можна вважати роботу з внутрішньої мотивацією іноземців. Проблемою під час уведення цього методу можна вважати недостатній рівень самоорганізації здобувачів освіти, не завжди глибоке і повне розуміння ними цінності самоосвіти. Проте варто розуміти: самостійна робота студентів на сьогоднішній день є чи не найважливішою формою набуття різних компетентностей. А отже, викладач має формувати навички самоорганізації здобувачів освіти. Тільки в цьому випадку перехід на дистанційне навчання буде безболісним та не зменшить ефективність засвоєння знань. Проєктна діяльність на сьогоднішній день може бути визнана однією з найкращих технологій, яка забезпечує високу мотивацію студента до навчання, розвиток його когнітивних та комунікативних здібностей, підвищує ефективність навчального середовища, а також нормалізує для здобувача необхідність здобувати знання та формувати навички самостійно, з мінімальною допомогою викладача.

***Ключові слова:** дистанційна освіта, іноземні студенти, комунікативна компетентність, метод проєктів, мотивація, навчання мови, проєктна діяльність, самостійна робота*

FOREIGN STUDENTS PROJECT ACTIVITY IN THE SCOPE OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCE IMPLEMENTATION: ON THE ISSUE OF THE PROJECT METHOD EFFECTIVENESS

© Hrebenshchykova O., 2022

Hrebenshchykova Oleksandra,

PhD in Philology, Assistant Professor

ORCID ID 0000-0002-2645-8066

Institute of International Education for Study and Research,

V. N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, 4 Svoboda Square, 61022, Ukraine

grebenchshikova@gmail.com

***Abstract.** The article discusses the features of the project method implementation for foreign higher education applicants. Project activity occupies a leading place in the list of modern pedagogical technologies. However, in practice, its use is limited due to lack of time, technical means, curricula imperfections, etc. During distance learning, which is the dominant form of education, attention to project activities is even more scattered. However, it is the project method that meets the basic needs of our time, since it implements the principle of “learning through action”, is distinguished by integrativity, communicative orientation, communicative competence development etc.*

The main goal of the proposed work can be considered a generalization of information about the relevance of using the project method in modern language teaching for foreign higher education applicants and the analysis and overcoming of the challenges facing the teacher in the process of transition to distance teaching.

The article notes that one of the significant advantages of using the project method in training applicants for higher education is the work on the internal motivation of foreigners. One of the effective means that will help the applicant to find this motivation is the project activity, which should be implemented systematically and consistently.

The problem with the introduction of this method is the insufficient level of self-organization of applicants for education, their not always deep and complete understanding of the value of self-education. However, it should be understood that today the independent work of students is one of the most important forms of acquiring competencies. So the teacher should form the skills of self-organization of applicants for education. Only in this case, the transition to distance learning will be painless and will not reduce the efficiency of obtaining knowledge. Project activity today is one of the best technologies that provides students with high motivation for learning, development of their cognitive and communicative abilities, increases the effectiveness of the learning environment, and also normalizes the need for the applicant to acquire knowledge and develop skills on their own, with minimal teacher assistance.

***Keywords:** distance education, foreign students, communicative competence, project method, motivation, language teaching, project activities, independent work*

Вступ

Метод проєктів відомий викладачам-практикам уже доволі давно, проте використовується він не завжди активно – деє бракує часу на таку масштабну роботу, деє технічних засобів. Аж ніяк не поодинокую є думка про те, що захоплення методом проєктів (чи взагалі – мода на нього) відійшло в минуле, натомість поступившись місцем більш інноваційним засобам досягнення головної мети викладача – навчання мови. Однак слід підкреслити, що проєктна діяльність завжди на часі в сучасному світі – світі, де проєктом так чи інакше стає все – від науково-дослідницької діяльності до створення стартапу, від ремонту в квартирі до вибору дитзакладу для дошкільняти.

Варто нагадати, що метод проєктів, за твердженням дослідників, є інтегративним методом, який поєднує в собі проблемне навчання та навчання у співпраці. Відомий принцип «навчання через дію» – основний для цього методу. А. Щеглова зазначає, що енергійне використання цієї технології «сприяє активному формуванню навичок говоріння, розвитку соціокультурної і професійної

компетентності, умінню точно і доступно формулювати власні думки, добувати інформацію з різних джерел й обробляти її за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій» (Щеглова, 2016).

Також варто зазначити, що сучасність цього підходу до вивчення мови забезпечується передусім його гуманістичною спрямованістю, антропоцентричністю. Нагадаємо, що до кінця минулого століття лінгвістика розвивалася в межах системно-структурної статичної парадигми. Натомість антропоцентричний переворот на початку століття нинішнього докорінно змінив вектор наукових досліджень: на перший план вийшов не об'єкт дослідження (мова), а суб'єкт (як людина реалізується у мові, як вона вирішує різні комунікативні задачі). Такий підхід цілком логічно підхопили педагоги, методисти, викладачі-мовники.

Проте, не зважаючи на значний масив наукових досліджень із даної тематики, низка проблем залишається не вирішеною. Зумовлено це, зокрема, тим, що сучасна педагогіка — наука гнучка, адаптивна. А отже, прикладні аспекти педагогічної науки (як-от конкретні засоби впровадження того чи іншого методу навчання в практику викладання, оцінка ефективності тощо) потребують постійного оновлення. Наразі в українській освітній системі помітна певна трансформація, пов'язана з панівною роллю дистанційного формату навчання. Отож дидактичне наповнення відомого науці методу проєктів теж вимагає осучаснення. Саме в цьому і полягає **актуальність** нашого дослідження.

Головною **метою** запропонованої розвідки можна вважати узагальнення інформації щодо актуальності використання методу проєктів у сучасному навчанні мови іноземних здобувачів вищої освіти та аналіз і шляхи подолання викликів, які стоять перед викладачем-мовцем у процесі переходу на дистанційне викладання.

Серед основних **методів дослідження** можна виокремити як емпіричні (зокрема, аналіз науково-методичної літератури, науково-педагогічне спостереження із подальшим узагальненням), так і теоретичні (аналіз, синтез, дедукція, індукція, порівняння, класифікація, абстрагування та конкретизація тощо).

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Генетично метод проєктів сходить до досліджень, розроблених прагматичною педагогікою. Зазвичай «прабатьком» цієї технології називають американського реформатора освіти кінця XIX ст. Дж. Дьюї, який сповідував концепцію інструменталізму в навчанні. За думкою філософа, в будь-якому проєкті важливе активне обговорення певної проблеми, яка становить великий інтерес для студентів, і самостійність, яку набувають студенти під час вирішення даної проблеми (Кравцова, 2017). Ідеї Дьюї узагальнив та систематизував В. Кілпатрік, який і запропонував у 1920-х рр. теорію та методологію проєктної діяльності. Підкреслюючи, що основна місія педагога — не підготувати дитину до життя, а працювати в реаліях життя як такого, Кілпатрік запропонував першу класифікацію проєктів, яка певною мірою актуальна й нині (Куліченко, 2014).

Наукове осмислення методу проєктів продовжується вже близько століття. Значний внесок в опрацювання даної проблеми зробили як зарубіжні, так і вітчизняні вчені (докладніше про це див.: Гатчінсон, 1991; Петерсон, 2004; Полат, 2002; Пометун, 2002; Сисоєва, 2005; Тарнапольський, 2001 та ін.). Н. Годованець зазначає, що підходи до розуміння сутності теорії проєктів західними та вітчизняними педагогами значною мірою відрізнялись. Якщо для західних дослідників (перш за все американських) «основна цінність методу полягала в можливості індивідуалізації навчання за рахунок опори на суб'єктивний досвід і пізнавальні інтереси учнів», то для вітчизняних колег значущість проєктної технології була важлива в розрізі «розвитку соціально значущих якостей особистості» (Годованець, 2014).

Серед різноманітних праць щодо використання методу проєктів, які сьогодні можна знайти на теренах світової педагогіки, на особливу увагу заслуговують певні

видання. Так, наприклад, Педагогічний музей України в 2019 році опублікував працю, присвячену використанню методу проєктів в українській школі 1920–1930-х рр. (це републікація розвідок українських педагогів відповідних часів) (Метод проєктів в українській школі 1920–1930-х років, 2019). Високий науково-педагогічний рівень тогочасної методичної думки, глибина та розмаїтість висвітлюваних проблем, незгасаюча актуальність – все це є беззаперечною аргументацією того факту, що використання методу проєктів в українській школі має давню й славетну традицію.

Оскільки за своєю направленістю метод проєктів – принципово комунікативний, очевидно, що він привернув особливу увагу викладачів мови (як рідної, так і іноземної). Педагогічні засади використання методу проєктів під час навчання мови викладала ціла низка дослідників (наприклад, Гладка, 2013; Годованець, 2014; Їжко, 2014; Лепко, 2011; Устименко, 2016; Щеглова, 2019; Щербина, 2014 та ін.).

Зауважимо, що навчання здобувачів може відбуватися як лінійно (це концепція Д. Вудворта, яка передбачає, що до використання даного методу студенти мають оволодіти певними мовленнєвими навичками), так і інтегративно (таку позицію відстоював Ч. Річардс, наголошуючи на тому, що робота над проєктом і дозволяє сформувати певні мовленнєві уміння). Зрозуміло, що підхід Ч. Річардса видається більш продуктивним. До того ж, він дозволяє опанувати мову «в реальних», а не «лабораторних» умовах, «зануритися» в проблему зсередини. Проте в педагогічній практиці є місце і концепції Д. Вудворта (див.: Лебедева, 2002).

Навіть за простим підрахунком науково значущих публікацій метод проєктів не можна вважати малодослідженою проблемою. Однак, як і будь-який надважливий педагогічний інструментарій, він не втрачає ані своєї актуальності, ані значення розкриття певних аспектів, які з тих чи інших причин залишилися поза пильною увагою дослідників. Одним із таких аспектів вважаємо проєктну діяльність студентів-інофонів в межах реалізації комунікативної компетентності в процесі переходу на дистанційне навчання. Саме цьому і присвячено нашу наукову розвідку.

Виклад основного матеріалу

Термінологічне наповнення поняття «проєкт» наразі не усталено в українській методиці. Залишаючи поза увагою детальний аналіз поглядів науковців на це поняття, назвемо лише прийняті варіанти інтерпретації цього поняття. Отже, проєкт – це:

- форма роботи;
- діяльність із проєктування;
- метод;
- технологія;
- продукт проєктивної діяльності (докладніше про це див.: Бондаренко, 2017).

Як бачимо із поданого спектру, декларована неусталеність пояснюється, перш за все, термінологічною плутаниною між поняттями форми, методу, технології тощо (звісно, дослідження з уніфікації наявних термінів існують, з найбільш ґрунтовних назвемо, наприклад, роботу С. Кушнірук (Кушнірук, 2019), в якій поставлено за мету узагальнити процес розвитку категорійно-поняттєвого апарату вітчизняної дидактики; проте проблема залишається досі не розв'язаною). Додання слова «проєкт» чи «проєктна» (метод проєктів, проєктна технологія) тільки посилює це непорозуміння. В то же час, як неодноразово показано в педагогічній науці, важливе конкретне наповнення певного терміну. І, зважаючи на фокус дослідника, «проєктність» може і має відношення як до методу, так і до технології.

У нашій роботі поняття методу, форми та технології вважаємо певною мірою синонімічними – в залежності від того, на чому робимо акцент, говоримо й про

проектну технологію, й про метод проєктів, докладно не пояснюючи освіченому читачеві, чому ми обрали той чи інший термін в конкретному реченні.

Припускаємо за доцільне лише сформулювати певні ознаки проєктної діяльності, які є узгодженими в переважній більшості досліджень. Основними з них є:

- практична спрямованість проєкту;
- значна роль самостійної діяльності студента;
- комунікативна скерованість;
- інтегративний характер;
- досягнення конкретного «вимірюваного» результату.

Особливої актуальності метод проєктів набуває під час дистанційного навчання. Одним із основних чинників, які виокремлюють дослідники, аналізуючи педагогічні засади дистанційного навчання, можна вважати необхідність розвитку в здобувачів вищої освіти досвіду самоорганізації. Дотриматися звичного для педагогіки минулого суворого контролю за виконанням завдань студентами під час дистанційного навчання і неможливо, й непотрібно. Втім забезпечити ефективність засвоєння знань з точки зору сучасної науки можна, формуючи освітню траєкторію здобувача з урахуванням першочерговості розвитку у студента навичок самоосвіти та самоорганізації. Традиційні способи навчання мови поступово втрачають свою актуальність, адже, за словами Л. Попової, нині «змінюється функція здобування знань – не накопичуємо їх, а засвоюємо, водночас прогнозуючи шляхи застосування» (Проблеми методів: 78). Дослідниця зауважує, що в результаті перегляду звичних шляхів мовної освіти стало зрозуміло, що нині здобувачам потрібні певні навички: «опрацювати великі інформаційні масиви, змінювати формат сприйнятого, застосовуючи для цього різні знакові системи, установлювати зв'язки між різними знаннями» (Проблеми методів: 78). В результаті засвоєння тієї чи іншої теми у студентів має залишитися в пам'яті не набір розрізнених даних, а чітко побудована логічна схема, в якій наявні не лише об'єкти, але й взаємозв'язки між ними. Причому ця конкретна схема має бути вписана в більш цілісну картинку. Метод проєктів – одна з найефективніших педагогічних технологій в цьому плані, яка дозволяє за допомогою формування мотиваційної складової досягти стійкої реалізації комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти.

Однією з вагомих переваг використання методу проєктів, який системно й послідовно впроваджується в процес навчання здобувачів вищої освіти, можна вважати роботу з внутрішньої мотивацією іноземців. Не потребує зайвих доказів теза про те, що саме внутрішня, а не зовнішня мотивація є головним чинником успішного оволодіння іноземною мовою. І проєктна діяльність (в тому числі) допоможе здобувачеві віднайти цю мотивацію.

Нагадаємо коротко, які характеристики проєктної діяльності забезпечують ефективність цього навчального методу.

- Максимальна включеність. На кожному етапі – від вибору тему до захисту проєкта — здобувач вищої освіти працює над тим, що викликає його жвавий інтерес, що він сам обрав у якості об'єкта дослідження.
- Високий рівень самостійності. Викладач фасилітує процес, натомість вся діяльність зосереджена лише на самому здобувачеві, який значною мірою не тільки вчиться у цей момент, але й навчає своїх колег по проєкту.
- Комплексний характер. Під час роботи над проєктом студент залучає комплекс компетентностей, надбаний у процесі вивчення мови. Тут можна говорити про реалізацію як чотирьох видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, говоріння, аудіювання), так і граматичного методу, когнітивної компетентності, лінгвокраїнознавчої компоненти тощо.
- Розвиток як *hard skills*, так і *soft skills*. Опанування іноземною мовою традиційно включається фахівцями в набір жорстких навичок, т. зв. *hard skills*.

Проте проєктна діяльність дозволяє здобувачеві активно тренувати безліч гнучких навичок (soft skills), зокрема креативність, критичне мислення, уміння планувати час, працювати в команді, презентувати результати проєкта тощо. Така діяльність має чітку практичну спрямованість, оскільки допомагає розвинути надпредметні компетентності, які стануть при нагоді здобувачам як у професійній, так і в особистісній сфері.

Поряд із значним переліком переваг, які надає така форма навчання, варто зазначити й певні недоліки. Головний із них, який має суттєве значення саме для іноземних здобувачів вищої освіти, – це відсутність прямого контакту з викладачем та іншими студентами. Дослідники зазначають, що це «ускладнює процес передавання соціокультурного досвіду, негативно впливає на групову та професійну ідентифікацію студентів, їхню навчальну мотивацію», а також провокує сенсорний регрес (Дистанційне навчання: 12). Проєктна діяльність, зрозуміло, не в змозі повністю нівелювати цей чинник, але завдяки активній включеності здобувачів, їхній високій мотивації та консультуючій ролі викладача відсутність прямого контакту вже не є настільки критичною.

Під час викладання мови іноземним студентам, особливо з урахуванням вищезазначених особливостей дистанційного формату навчання, перед викладачем постає питання конкретного наповнення теоретичних відомостей про проєктні технології. Зауважимо, що найактуальнішим у даному випадку буде питання цілепокладання: навіщо вам та вашим студентам-інофонам потрібний той чи інший проєкт? яких цілей вам потрібно досягти? З урахуванням відповіді на це питання можна підбирати як різновид проєкту, так і його тему.

Так, наприклад, Т. Вороненко пропонує актуальну класифікацію проєктів, що їх використовує сучасна педагогіка. Звернемо увагу на параметр «вид діяльності учнів». Згідно з ним, усі проєкти можна поділити на:

- творчі;
- рольові;
- дослідницькі;
- інформаційні;
- прикладні;
- спрямовувані (докладніше див.: Вороненко, 2016).

Тематика для кожного із зазначених різновидів, зрозуміло, може бути абсолютно різною. Проте найбільш перспективними вважаємо лінгвокраїнознавчий напрям проєктних досліджень. Дослідження та аналіз культури, в якій перебуває інофон, може викликати як певні побоювання з боку іноземного здобувача освіти, так і зрозумілий інтерес. Задача викладача – стимулювати цей інтерес, поживляти його. Це працює, очевидно, як на полегшення адаптації інофона в нових незвичайних умовах, так і на формування комунікативної компетентності, когнітивних навичок.

Також варто пам'ятати про необхідність підтримувати мотивацію студента на високому рівні. Для цього має бути проведена певна підготовча робота, основним результатом якої стане формулювання теми проєкту – теми цікавої, актуальної, сучасної, багатовимірної. Проєкт на тему «Відмінювання українських дієслів» навряд чи буде надихати здобувача-інофона. А ось статистичне обґрунтування того факту, що в українській мові значно менше слів другої дієвідміни, ніж першої, уже активізує діяльність студента. Причому обґрунтування це може бути на матеріалі як художнього стилю (адаптований чи неадаптований текст українського письменника), так і розмовного (побутове спілкування з українцями, аналіз дописів у соціальних мережах тощо). Табуїтована лексика, особливості використання евфемізмів, робота з креолізованим текстом (наприклад, мемами), інтернет-мовлення – усе це може бути об'єктом проєктної діяльності для інофонів.

Особливо захоплюючими можуть бути проєкти, які націлені на порівняння культур (двох – культури інофона та української – або більше). Форми звертання,

традиції святкувань, системи навчання, стосунки в родині – матеріалом для проєкту можуть бути абсолютно різні культурні компоненти.

Доцільно планувати таку роботу на кілька років, співставляючи результати здобувача-першокурсника з продуктом випускника бакалавріату. Так, наприклад, можна запропонувати студенту-філологу чотирирічний проєкт на тему «Любов, настільки потужна, як любов матері до тебе, залишає свій слід (Дж. Роулінг)». Образ матері – наскрізний в кожній культурі, Дж. Роулінг – актуальна письменниця, а отже, ця тема з великою ймовірністю буде цікава для іноземних здобувачів. Проєкти, що їх можна запропонувати інофонам, можуть бути, до прикладу, такими:

- найменування матері в українській культурі (та/або культурі студента);
- опозиція слів мати/мама як прояв дистанції в побуті та культурі українців;
- концептуальні метафори до слова «мати»;
- жанри материнського фольклору в різних країнах;
- пісня українського гурту «Калуш» «Стефанія» як відображення сучасних уявлень українців про матір.

Такий тривалий мегапроєкт, який представляє собою низку проєктів, об'єднаних однією темою, дозволить здобувачу вищої освіти, майбутньому філологу, пропрацювати всі яруси мови (від лексики до морфеміки, від фразеології до граматики), вправлятися в усіх видах мовленнєвої діяльності (читання, слухання, говоріння, письмо), значно розвинути комунікативні навички (завдяки як реальному спілкуванню з оточуючими, так і презентації власного проєкту), заглибитися в культуру України (як минулого, так і сучасності), оперувати лінгвокультурологічними поняттями тощо. Таким чином, студент має змогу розвинути не лише предметні, але й надпредметні компетентності.

Зауважимо ще раз, що саме по собі використання методу проєктів аж ніяк не являється запорукою продуктивного навчання. Але при системній підготовці викладача та студентів проєктна технологія підтверджує свою високу ефективність. Що ми маємо на увазі під підготовкою студентів? Перш за все – виховання здобувача, що здатен до самостійної роботи та розуміє фасилітуючу роль викладача, яка є панівною в системі сучасної педагогічної думки. Досягти високого рівня сформованості навичок самостійності в студента в реальних умовах може бути непросто. Це пов'язано як із культурними та персональними особливостями різних здобувачів, так і з недовершеністю навчальних програм. Проте особистісно орієнтоване навчання, реалізоване через інтерактивні методи, може дати дієвий результат. Викладачу варто зосередитися на ролевих ділових іграх, кейс-методі, проблемному навчанні та розвитку критичного мислення тощо.

Висновки та перспективи

Повний чи частковий перехід на дистанційне навчання в нашій державі був зумовлений певними чинниками (зокрема, пандемія коронавірусної інфекції у 2020–2022 рр. та введення воєнного стану у зв'язку з початком повномасштабної війни, розпочатої Російською Федерацією 24 лютого 2022 р.) і є, безумовно, вимушеним. Проте відкидати дистанційну форму здобуття освіти на сьогодні не є можливим: війна закінчиться, а змішаний формат, який поєднує аудиторний та дистанційний, залишиться. Практика показує, що на сьогоднішній день переважна більшість здобувачів освіти (в тому числі іноземних) не готові до дистанційного формату навчання. Залишаючи за дужками технічні питання (на кшталт доступу до інтернету, який часто обмежений для студентів в азіатських та африканських країнах), звернемо увагу лише на фактор самостійності отримання знань, до якого багато здобувачів не готові. Самоорганізація, необхідність самостійно планувати час, добувати інформацію та представляти результати своєї роботи часом виявляється для здобувачів вищої освіти непосильною ношею.

Розуміння потреби та цінності самоосвіти у студентів слід виховувати, навички самоосвіти треба активно формувати. Тільки в цьому випадку перехід на дистанційне навчання буде безболісним та не зменшить ефективність засвоєння знань. Проектна діяльність на сьогоднішній день може бути визнана однією з найкращих технологій, яка забезпечує високу мотивацію студента до навчання, розвиток його когнітивних та комунікативних здібностей, підвищує ефективність навчального середовища, а також нормалізує для здобувача необхідність здобувати знання та формувати навички самостійно, з мінімальною допомогою викладача. Саме тому переоцінити вклад методу проектів у процесі дистанційного навчання, на наш погляд, абсолютно неможливо. Перспективами дослідження можна вважати створення посібника для викладача, в якому були б зафіксовані як психолого-педагогічні аспекти проблеми, так і практичні поради щодо організації проектної діяльності в сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бондаренко, 2017 – *Бондаренко Н.* Проектна діяльність учнів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. Київ, 2017. № 5 (134). С. 2–7.
- Вороненко, 2016 – *Вороненко Т. І.* Класифікація навчальних проектів. *Проблеми сучасного підручника*. Київ: Педагогічна думка, 2016. Вип. 17. С. 76–91.
- Гладка, 2022 – *Гладка О.* Формування комунікативної компетенції студентів на основі проектної методики навчання іноземної мови. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 7. С. 36–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_7_7 (дата звернення: 15.05.2022).
- Годованець, 2014 – *Годованець Н. І.* Проектний метод вивчення іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 31. С. 47–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiped_2014_31_16 (дата звернення: 15.05.2022).
- Дистанційне навчання, 2021 – Дистанційне навчання в глобалізованому світі: збірник тез доповідей. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 101 с.
- Іжко, 2014 – *Іжко Є. С.* Метод проектів як один із засобів оптимізації автономного навчання. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2014. № 2. С. 92–98.
- Кравцова, 2017 – *Кравцова Н. Г.* Новаторська педагогічна діяльність Джона Дьюї у Чиказькому університеті (1894–1904 рр.). *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 76 (1). С. 38–42.
- Куліченко, 2014 – *Куліченко А. К.* Педагогічна концепція В. Г. Кілпатрика та її світове значення: монографія. Запоріжжя : ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2014. 288 с.
- Кушнірук, 2019 – *Кушнірук С. А.* Розвиток категорійно-поняттєвого апарату дидактики у педагогічній науці України (20-90-ті рр. ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.01 «загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2019. 45 с.
- Лебедева, Иванова, 2002 – *Лебедева А. И., Иванова Е. В.* Метод проектов в продуктивном обучении. *Школьная технология*. 2002. № 5. С. 116–120.
- Лепко, 2011 – *Лепко Г. В.* Метод проектування в навчальному процесі. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2011. № 1. С. 161–163.
- Метод проектів, 2019 – Метод проектів в українській школі 1920–1930-х років / Педагогічний музей України; [укладачі: В. О. Гайдей, О. П. Міхно; наук. консультант О. В. Сухомлинська]. Вінниця : Видавець ФОП Кушнір Ю. В., 2019. 192 с.
- Полат, 2001 – *Полат Е. С.* Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. *Учебное пособие для студентов педагогических вузов*

- и системы повышения квалификации педагогических кадров.* Москва : Издательский центр «Академия», 2001. 271 с.
- Пометун, 2002 – *Пометун О.* Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ : «А.П.Н.», 2002. 136 с.
- Проблеми методів, 2020 – Проблеми методів компетентісно орієнтованого навчання української мови в закладах загальної середньої освіти: збірник матеріалів круглого столу, присвяченого пам'яті члена-кореспондента НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Біляєва Олександра Михайловича (22 жовтня 2020 р., м. Київ). Київ : Педагогічна думка, 2020. 120 с.
- Сисоєва, 2002 – *Сисоєва С.* Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика.* Київ, 2002. № 1. С. 73–80.
- Тарнопольський, 2011 – *Тарнопольський О. Б.* Проектна методика навчання іноземних мов для спеціальних цілей у немовних вишах. *Функціональна лінгвістика.* 2011. Т. 2, № 2. С. 220–222.
- Устименко, 2016 – *Устименко О. М.* Типологія проектів у навчанні іноземних мов. *Молодий вчений: науковий журнал.* Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 2016. № 2 (29). С. 347–352. URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2016/2/83.pdf> (дата звернення: 15.05.2022).
- Щеглова, 2016 – *Щеглова А. О.* Місце проектного методу для формування і розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів в умовах змішаного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання,* № 3 (53). С. 142–149, 2016. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1381> (дата звернення: 15.05.2022).
- Щербина, 2014 – *Щербина С. В.* Застосування проектного методу у викладанні іноземної мови у вищому навчальному закладі. *Наукові записки: зб. наук. пр.* Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 128. С. 519–522.
- Hutchinson, 1991 – *Hutchinson T.* Introduction to Project Work. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Petersen, 2004 – *Petersen C.* Project-based learning through the eyes of teachers and students: Investigating opinions of PBL in adult ESL (Master's thesis). University of Victoria, Canada, 2004.

REFERENCES

- Bondarenko, 2017 – *Bondarenko N.* (2017). Proektna diyal'nist`uchniv na urokax ukrayins`koyi movy` [Project activities of students in Ukrainian language lessons]. *Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli.* Ky`yiv, # 5 (134), pp. 2–7 [in Ukrainian].
- Voronenko, 2016 – *Voronenko T.* (2016). Klasy`fikaciya navchal`ny`x proektiv [Classification of educational projects]. *Problemy` suchasnogo pidruchny`ka.* Ky`yiv: Pedagogichna dumka. Vy`p. 17, pp.76–91 [in Ukrainian].
- Gladka, 2013 – *Gladka O.* (2013). Formuvannya komunikaty`vnoyi kompetenciyi studentiv na osnovi proektnoyi metody`ky` navchannya inozemnoyi movy` [Formation of students communicative competence on the basis of foreign language project methods teaching]. *Problemy` pidgotovky` suchasnogo vchy`telya.* # 7, pp. 36–40. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2013_7_7 (Accessed 15.05.2022) [in Ukrainian].
- Godovanecz`, 2014 – *Godovanecz` N.* (2014). Proektny`j metod vy`vchennya inozemnoyi movy` [Project method of a foreign language learning]. *Naukovy`j visny`k Uzhgorods`kogo nacional`nogo universy`tetu. Seriya : Pedagogika. Social`na robota.* Vy`p. 31, pp. 47–48. Available at:

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2014_31_16 (Accessed 15.05.2022) [in Ukrainian].
- Dy`stancijne navchannya, 2021 – Dy`stancijne navchannya v globalizovanomu sviti: zbirny`k tez dopovidej [Distance learning in a globalized world: a collection of abstracts]. Ky`yiv: Ky`yiv. nacz. torg.-ekon. un-t, 2021. 101 p. [in Ukrainian].
- Izhko, 2014 – *Izhko Ye.* (2014). Metod proektiv yak ody`n iz zasobiv opty`mizaciyi avtonomnogo navchannya [Project method as one of the means of optimizing autonomous learning]. *Visny`k Dnipropetrovs`kogo universy`tetu imeni Al`freda Nobelya. Seriya: Pedagogika i psy`xologiya.* # 2, pp. 92–98 [in Ukrainian].
- Kravczova, 2017 – *Kravczova N.* (2017). Novators`ka pedagogichna diyal`nist` Dzhona D`yuyi u Chy`kaz`komu universy`teti (1894–1904 rr.) [John Dewey's groundbreaking teaching at the University of Chicago (1894-1904)] *Zbirny`k naukovy`x pracz` Xersons`kogo derzhavnogo univ`ersy`tetu. Pedagogichni nauky`.* Vy`p. 76(1), pp. 38–42 [in Ukrainian].
- Kulichenko, 2014 – *Kulichenko A.* (2014). Pedagogichna koncepciya V. G. Kilpatry`ka ta yiyi svitove znachennya: monografiya [Pedagogical concept of VG Kilpatrick and its world significance: a monograph]. Zaporizhzhya: TOV «LIPS» LTD [in Ukrainian].
- Kushniruk, 2019 – *Kushniruk S.* (2019). Rozvy`tok kategorijno-ponyattyevogo aparatu dy`dakty`ky` u pedagogichnij nauci Ukrayiny` (20-90-ti rr. XX st.) [Development of the categorical-conceptual apparatus of didactics in the pedagogical science of Ukraine (20-90s of the XX century)]: avtoref. dy`s. na zdobuttya nauk. stupenya dokt. ped. nauk: specz. 13.00.01 «zagal`na pedagogika ta istoriya pedagogiky`». Ky`yiv, 45 p. [in Ukrainian].
- Lebedeva, Y`vanova, 2002 – *Lebedeva A., Y`vanova E.* (2002). Metod proektiv v produkty`vnom obucheniy`y` [Project method in productive learning]. *Shkol`naya texnologiy`ya.* # 5, pp.116–120 [in Russian].
- Lepko, 2011 – *Lepko G.* (2011). Metod proektuvannya v navchal`nomu procesi [Design method in the educational process]. *Visny`k Vinny`cz`kogo politexnichnogo insty`tutu.* # 1, pp. 161–163 [in Ukrainian].
- Metod proyektiv, 2019 – Metod proyektiv v ukrayins`kij shkoli 1920–1930-x rokiv [Method of projects in the Ukrainian school of 1920-1930] / *Pedagogichny`j muzej Ukrayiny`*; [ukladachi: V. O. Gajdej, O. P. Mixno; nauk. konsul`tant O. V. Suxomly`ns`ka]. Vinny`cya: Vy`davec`z` FOP Kushnir Yu. V., 2019. 192 p. [in Ukrainian].
- Polat, 2001 – *Polat E.* (2001). Novye pedagogy`chesky`e y` y`nformacy`onnye texnologiy`y` v sy`steme obrazovany`ya [New pedagogical and information technologies in the education system]. *Uchebnoe posoby`e dlya studentov pedagogy`chesky`x vuzov y` sy`stemi povysheny`ya kvaly`fy`kacy`y` pedagogy`chesky`x kadrov.* Moskva, Y`zdatel`sky`j centr «Akademy`ya». 271 p. [in Russian].
- Pometun, 2002 – *Pometun O.* (2002). Interakty`vni texnologiyi navchannya: teoriya, prakty`ka, dosvid [Interactive learning technologies: theory, practice, knowledge]. Ky`yiv: «A.P.N.», 136 p. [in Ukrainian].
- Problemy` metodiv, 2020 – Problemy` metodiv kompetentnisno oriyentovanogo navchannya ukrayins`koyi movy` v zakladax zagal`noyi seredn`oyi osvity`: zbirny`k materialiv kruglogo stolu, pry`svyachenogo pam`yati chlena-korespondenta NAPN Ukrayiny`, doktora pedagogichny`x nauk, profesora Bilyayeva Oleksandra My`xajlovy`cha (22 zhovtnya 2020 r., m. Ky`yiv) [Problems of competence-oriented teaching methods of the Ukrainian language in general secondary education: a collection of materials of the round table dedicated to the memory of the corresponding member of the NAPS of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Alexander Mikhailovich Bilyaev

- (October 22, 2020, Kyiv)]. Ky`yiv: Pedagogichna dumka, 2020. 120 p. [in Ukrainian].
- Sy`soyeva, 2002 – *Sy`soyeva S.* (2002). Osoby`stisno zoriyentovani texnologiyi: metod proektiv [Personality-oriented technologies: the project method]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. Ky`yiv, # 1, pp. 73–80 [in Ukrainian].
- Tarnopol`s`ky`j, 2011 – *Tarnopol`s`ky`j O.* (2011). Proektna metody`ka navchannya inozemny`x mov dlya special`ny`x cilej u nemovny`x vy`shax [Project methods of teaching foreign languages for special purposes in non-language universities]. *Funkcy`onal`naya ly`ngvy`sty`ka*. T. 2, # 2, pp. 220–222 [in Ukrainian].
- Usty`menko, 2016 – *Usty`menko O.* (2016). Ty`pologiya proektiv u navchanni inozemny`x mov [Typology of projects in foreign language teaching]. *Molody`j vcheny`j: naukovy`j zhurnal*. Xerson: Vy`davny`chy`j dim «Gel`vety`ka». # 2 (29), pp. 347–352. Available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/2/83.pdf> (Accessed 15.05.2022) [in Ukrainian].
- Shheglova, 2016 – *Shheglova A.* (2016). Misce proektnogo metodu dlya formuvannya i rozvy`tku inshomovnoyi komunikaty`vnoyi kompetentnosti studentiv v umovax zmishanogo navchannya [The place of the project method for the formation and development of foreign language communicative competence of students in the context of blended learning]. *Informacijni texnologiyi i zasoby` navchannya*, # 3 (53), pp. 142–149. Available at: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1381> (Accessed 15.05.2022) [in Ukrainian].
- Shherby`na, 2014 – *Shherby`na S.* (2014). Zastosuvannya proektnogo metodu u vy`kladanni inozemnoyi movy` u vy`shhomu navchal`nomu zakladi [Application of the project method in teaching a foreign language in a higher educational institution]. *Naukovi zapy`sky`: zb. nauk. pr.* Kirovograd: KDPU im. V. Vy`nny`chenka. Vy`p. 128, pp. 519–522 [in Ukrainian].
- Hutchinson, 1991 – *Hutchinson T.* (1991). Introduction to Project Work. Oxford: Oxford University Press [in English].
- Petersen, 2004 – *Petersen C.* (2004). Project-based learning through the eyes of teachers and students: Investigating opinions of PBL in adult ESL (Master`s thesis). University of Victoria, Canada [in English].

Received: 20 May, 2022